

Het belang van het inzetten van teamtolken bij doofblinde mensen

Wat is doofblindheid?

Doofblindheid is de gecombineerde zintuiglijke handicap doof-/slechthorend en blind-/slechtziend die ertoe leidt dat mensen zodanig belemmerd zijn in hun communicatie, het verkrijgen van informatie en hun mobiliteit, dat zij zijn aangewezen op doofblind-specifieke hulpverlening.¹

Het werk van de doofblindentolk

Tolken voor doofblinde mensen betekent tolken + beschrijven + begeleiden.²:

- *Tolken*: vertalen wat de auditief gehandicapte mist doordat hij niet in staat is spraak te verstaan.
- *Beschrijven*: het weergeven wat de visueel gehandicapte mist doordat hij niet in staat is (voldoende) waar te nemen. Het is onmogelijk om alles te beschrijven, daarom wordt dit vaak beperkt tot het beschrijven van de tolkomgeving (waar zitten de aanwezigen, waar is de kapstok, waar is het toilet, waar is de deur?, enz.), het beschrijven van de aanwezigen wanneer dit relevant is, het beschrijven van de emoties die een rol spelen in de tolksituatie en van opvallende zaken binnen de tolksituatie).
- *Begeleiden*: Dit kan uiteenlopen van het ophalen en wegbrengen van de doofblinde persoon tot het aanwijzen welke spreker spreekt en waar de koffie staat.

Tolkmethoden

Een tolk voor doofblinde mensen kan op verschillende manieren tolken, afhankelijk van de restvisus of het restgehoor van de doofblinde persoon en het moment in diens leven waarop hij een auditieve en/of visuele handicap heeft gekregen.

Tolkmethoden die in Nederland gehanteerd worden, zijn:

- Duidelijk spreken in apparatuur voor b.v. mensen met Usher type 2³ (slechthorend en slechtziend)
- Oraal tolken (duidelijk articuleren zonder stem te gebruiken) voor mensen die nog restvisus hebben en spraakafzien.
- Gebaren binnen een kleine gebarenruimte voor b.v. mensen met Usher type 1⁴ die nog voldoende restvisus hebben.
- Vingerspelling in de lucht voor dove mensen die nog maar weinig restvisus hebben en op deze communicatiemethode zijn aangewezen.
- Typen op een computer (die verbonden is met een computer met brailregel) voor blinde mensen die voldoende brailleleesvaardigheid hebben. Overigens kan dit ook m.b.v. een velotype door schrijftolken gedaan worden.
- Vingerspelling in de hand voor (vrijwel) volledig doofblinde mensen.
- Vierhandengebaren voor (vrijwel) volledig doofblinde mensen die de gebarentaal beheersen.

¹ Zie website van het LED: www.doofblind.nl

² Dit wordt nader uitgewerkt in hoofdstuk 5 van het boek Over doofblindheid; communicatie en omgang door Balder, Bosman e.a., november 2000. Verkrijgbaar bij de Opleiding leraar/tolk Nederlandse Gebarentaal.

³ Dit wordt nader uitgewerkt in hoofdstuk 1 van het boek Over doofblindheid; communicatie en omgang door Balder, Bosman e.a., november 2000. Verkrijgbaar bij de Opleiding leraar/tolk Nederlandse Gebarentaal.

⁴ idem

Waarom teamtolken?

Met name de twee laatst genoemde tolkmethoden: vingerspelling in de hand en Vierhandengebaren die ook wel vormen van tactiel tolken genoemd worden, zijn fysiek erg zwaar. Tevens is de tolkmethode dusdanig dat de tolk erg nabij de doofblinde persoon moet werken.

Vingerspellen in de hand

Foto:Tabitha Duin

Bij **vingerspelling in de hand**⁵ wordt letter voor letter de gesproken tekst in de hand van de doofblinde gespeld. Dit vraagt zowel geestelijk als lichamelijk een grote concentratie. Zelfs bij gevorderde tolken kan door de snelheid de gesproken tekst zelden letterlijk overgebracht worden en moet er dus samengevat worden.

Tegelijkertijd vraagt het op topsnelheid vingerspellen een enorme fysieke inspanning. De tolk moet dan ook elke 10 minuten even pauzeren om de spieren los te maken. Alleen daarom is al een team van twee tolken nodig. Wanneer echter de boodschap complex van aard is, hetzij door de inhoud van de tekst, de snelheid waarmee de boodschap geuit wordt of de snelle wisseling van sprekers zoals bijvoorbeeld bij een discussie, is een team ook om een andere reden noodzakelijk. De tolken dienen dan elkaar te ondersteunen, doordat bijvoorbeeld de ene tolk de sprekers aangeeft en de emoties van de sprekers op de rug weergeeft en de andere tolk de tekst vingerspelt, of doordat de ene tolk de tekst samenvat en de andere tolk vingerspelt. Een factor die e.e.a. nog compliceert, treedt op wanneer de spreker in een andere taal spreekt en de tekst ook nog vertaald moet worden.

Ook een team van tolken heeft natuurlijk regelmatig rust nodig en daarom is het bij een congres gebruikelijk dat er 3 of 4 tolken voor 1 doofblinde persoon werken.

⁵ Dit wordt nader uitgewerkt in hoofdstuk 2, blz. 60-64 van het boek Over doofblindheid; communicatie en omgang door Balder, Bosman e.a., november 2000. Verkrijgbaar bij de Opleiding leraar/tolk Nederlandse Gebarentaal.

Vierhandengebaren

Foto: Tabitha Duin

Bij het **Vierhandengebaren**⁶ is een overeenkomstig beeld te zien. De handen van de doofblinde persoon rusten op de handen van de tolk (dit gewicht geeft meteen al fysieke belasting). De tolk gaat gebaren en de doofblinde persoon voelt de gebaren af.

Voor sommige woorden moet overgegaan worden op vingerspelling in de hand. Deze methode is afgeleid van de Nederlandse Gebarentaal (NGT). Enkele onderdelen uit de NGT zijn echter niet zonder meer in Vierhandengebaren om te zetten, zoals de non-manuele delen, b.v. de gesproken component, de mimiek, de orale component. Ook deze componenten moeten tactiel gemaakt worden door de tolk. Dat maakt deze methode langzamer dan het gewoon vertalen in NGT. Ook voor deze methode geldt dat het regelmatig rusten en het samenwerken met een andere tolk om de snelheid te verhogen noodzakelijk is.

In het bovenstaande is nog niet gesproken over het beschrijven en begeleiden tijdens de tolksituatie, wat vertraging in de vertaling en extra fysieke en geestelijke inspanning oplevert .

Hoewel uit het bovenstaande duidelijk moge zijn dat het voor veel doofblinden onontbeerlijk is om een team tolken te hebben om te kunnen participeren in de maatschappij, wil ik u een laatste (en vaak onderschat) argument niet onthouden. Doordat het tolken voor doofblinde mensen van een tolk voortdurend vraagt om keuzes te maken over wat hij/zij wel/niet kan tolken en beschrijven, geeft dit tolken ook een grotere macht. Het is niet zoals bij tolken NGT in wiens beroepscode⁷ staat dat zij “alles” zullen tolken.

In de beroepscode voor doofblindentolken staat dat zij “zoveel mogelijk” zullen tolken. Het werken in een team bevordert het gesprek over keuzes die gemaakt zijn en de juistheid van genomen beslissingen. Vergeet niet dat de doofblinde persoon alleen feedback kan geven op hetgeen hij/zij aan informatie ontvangen heeft.

Voor meer algemene informatie over RSI onder tolken en het voorkomen ervan verwijs ik naar de website van de NBTG: www.nbtg.nl .

7 april 2005

Irma Bosman, Docente doofblindheid aan de opleiding leraar/tolk Nederlandse gebarentaal en doofblindentolk

⁶ Dit wordt nader uitgewerkt in hoofdstuk 2, blz. 66-80 van het boek Over doofblindheid; communicatie en omgang door Balder, Bosman e.a., november 2000. Verkrijgbaar bij de Opleiding leraar/tolk Nederlandse Gebarentaal.

⁷ Zowel de beroepscode voor tolken gebarentaal als de beroepscode voor doofblindentolken zijn te downloaden van de website van de NBTG: www.nbtg.nl